
IN MEMORIAM

Hans Nyman
13.12.1934–16.9.2017

Finska Läkaresällskapets utländske ledamot, filosofie licentiat Hans Nyman avled 16.9.2017 i en ålder av 82 år. Han var född 13.12.1934 i Norrviken i Sollen-tuna kommun, Sverige. Hans Nyman är i vida kretsar känd som en hängiven vårdare av det svenska medicinska språket.

Efter studentexamen och språkstudier vid Stockholms universitet ägnade Hans Nyman sitt liv åt att förmedla språkkunskaper och intresse för språk till både unga och äldre. Han yrkeskarriär utvecklades vid Stockholms musikgymnasium/Kungsholmens gymnasium där han verkade som lärare i latin, grekiska och franska. Senare utövade han som lärare för läkarsekreterare ett stort inflytande över det svenska medicinska språket på sjukvårdens alla nivåer. Sin långa lärargärning avslutade han så sent som våren 2017, då vid Senioruniversitetet i Stockholm.

När Svenska Läkaresällskapets kommitté för medicinsk språkvård bildades 1987 anställdes Hans som sekreterare och språkrådgivare där. Tack vare sin utbildning i klassiska språk var han väl kvalificerad för denna uppgift. Särskilt under kommitténs första decennium var hans insatser av avgörande betydelse och blev stommen i kommitténs arbete. Han var en av huvudarkitekterna bakom moderniseringen av det svenska medicinska språket, inklusive försvenskning av latinsk och grekisk stavning och böjning samt anpassning av engelska termer till svenskan. Efter sin pensionering fortsatte han som ledamot i kommittén och deltog aktivt i korrespondensen medlemmarna emellan. Med sin bakgrund som lärare i klassiska språk var Hans en ovärderlig tillgång i diskussionerna.

Som språkrådgivare besvarade Hans under många år ett stort antal frågor från läkare, läkarsekreterare och journalister. Frågor av allmänt intresse med svar som godkänts av Språkkommittén

har samlats i en stor databas som är fritt tillgänglig på nätet. Genom åren skrev Hans mer än hundra kunskapsrika och initierade artiklar om språkfrågor i Läkartidningen. När den svenska sjukdomsklassifikationen utgavs i ny upplaga 1997, var Hans den som utformade det klassiska latinska och grekiska språket i klassifikationen. Han bidrog också med förslag till ett ökat antal medicinska termer i Svenska Akademiens ordlista i den tolfte upplagan som kom ut 1998.

Verksamheten inom Språkkommittén resulterade 1996 i boken "Medicinens språk", som behandlar det medicinska fackspråket av idag och hur det har byggts upp under 2 000 år. Hans var huvudförfattare till de rent språkliga avsnitten. År 2006 utkom boken i en andra, omarbetad upplaga. Boken har haft avgörande betydelse för användningen av det svenska medicinska språket.

För sina insatser för svenskan i medicinen belönades Hans Nyman med Bengt I Lindskogs språkpris 2005.

Hans Nymans intresse för finlands-svenska språkfrågor innebar att han också var ett starkt stöd för den svenska språkvården i vårt land och han anlätades flitigt både av institutioner och av privatpersoner i Finland. För sina språkvårdande och brobyggande insatser kallades han 2002 till utländsk kallad ledamot av Finska Läkaresällskapet.

Som medlemmar av Svenska Läkaresällskapets språkkommitté hade vi förmånen att samarbeta med Hans Nyman och ta del av hans kunskapsrikedom under en lång följd av år. Hans sakkunskap och noggrannhet i kombination med hans vänlighet, ödmjukhet, underfundiga humor och försynta väsen gjorde arbetet med honom både innehållsrikt och givande.

Tom Pettersson
Peter Wahlberg

IN MEMORIAM

Ulf Göran Ahlfors
1.4.1932–17.11.2017

Psykiatern, medicine och kirurgie doktor, professor Ulf Göran Richard Ahlfors avled i Helsingfors den 17 november 2017 i en ålder av 85 år.

Han föddes i Helsingfors den 1 april 1932 och växte upp i en kulturell sfär, där familjen varje söndag samlades för att lyssna på veckans radioteater. Efter studentexamen 1952 följde prekliniska medicinska studier vid Helsingfors universitet och enligt den tidens kvoteringsystem kliniska studier vid Åbo universitet. Han avlade medicine licentiat-examen 1960, likaså i Åbo. År 1969 disputerade Ahlfors vid Helsingfors universitet med en studie över rättsors betende under inverkan av etylalkohol. Efter tjänstgöring på Hesperia sjukhus 1961–1964 beviljades han specialisträttigheter i psykiatri. Efter detta följde seniorbefattningar på Roparnäs, Ekåsens och Hesperia sjukhus.

Hans skriftliga produktion omfattande alkohologi, psykopatologi och psykofarmakologi meriterade för en docentur i psykiatri 1975 och professorskompetens 1979. Samma år utnämndes Ahlfors till överläkare och 1985 till chefsläkare vid Hesperia sjukhus. Han förordnades dessutom i flera repriser att sköta den svenska professuren i psykiatri vid Helsingfors universitet.

Som tecken på den uppskattning Ahlfors röntte må nämnas den professorstitel han förlänades 1986 och det auditorium på Hesperia sjukhus som döpts till Ahlforsauditorium. Han blev dessutom hedersmedlem i Skandinavisk Selskab for Psykofarmakologi och hedersordförande i Psykofarmakologiskt sällskap i Finland.

Teaterintresset grundades redan i barndomshemmet och höll livet ut. Som

gymnasist deltog Ahlfors med framgång i välläsningstävlingar och redan under det första studieåret deltog den musikaliske ynglingen i medicinarspexen som uppträdande och som medförfattare. I författargruppen bakom revyer på Åbo Svenska Teater var han också med. Vidare må nämnas att Ahlfors en tid ledde underhållningsprogram i radion och skrev såväl hörspel som en detektivroman. Som särintresse anger han i läkarmatrikeln scenisk satir.

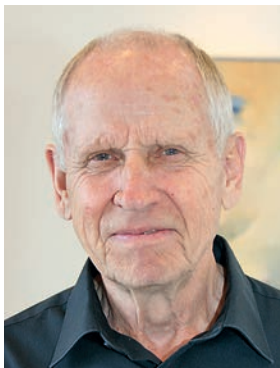
Efter pensioneringen 1995 fortsatte Ahlfors med privat psykiatrisk praktik på Eira fram till 80 års ålder, varefter han i sitt hem tog emot några få gamla patienter som han inte ville överge. Hans ultimata avkoppling och platsen där han kunde njuta sitt otium var hans älskade villa som han uppförde 1971 på Skåldö. Han deltog även gärna i olika sociala aktiviteter inom ramen för FLS, och han var sedan 2001 fram till sin död en uppskattad medlem av FLS:s bibliotekskommitté och bidrog till att det digra antika biblioteket blev ordentligt katalogiserat volym för volym.

Ulf Göran Ahlfors gamla klass- och kurskamrater minns honom som en intelligent, ytterst behärskad och pålitlig kamrat som aldrig deltog i bråk eller gräl, utan i stället stillsamt iakttog och analyserade de agerande. Hans humor var torr och kanske lätt cynisk eller bisarr men aldrig elak mot andra. Hans sunda självkänsla däremot tillät honom skämta med sig själv.

Ulf Göran sörjes närmast av sin hustru Ull-Mari, två barn samt barnbarn och barnbarnsbarn.

Klass- och kurskamraterna
Ulf Hagert och Olof Lindfors

IN MEMORIAM

Pär Slätis
10.2.1932–25.12.2017

Pär Slätis utexaminerades till läkare 1956 och han disputerade för medicine och kirurgi doktorsgraden 1958. Sedan följde specialisering i kirurgi och därpå utnämning till docent i ortopedi och traumatologi vid Helsingfors universitet 1968. År 1983 utnämndes Slätis till professor och 1990 erhöll han titeln hedersdoktor vid Karolinska Institutet i Stockholm. I början av sin karriär verkade Pär Slätis vid Tölö sjukhus, varefter han arbetade som överläkare vid Vasa centralsjukhus för att sedan leda den ortopediska avdelningsgruppen vid Kirurgiska sjukhuset. År 1985 utnämndes han till ledande överläkare vid Invalidstiftelsen (senare Orton), där han senare verkade också som verkställande direktör fram till sin pensionering 1995.

Slätis omfattande vetenskapliga arbete var främst inriktat på behandlingen av olycksfall. En utredning som han gjorde i slutet av 1960-talet ledde till obligatorisk användning av säkerhetsbälte och till allmänna fartbegränsningar på 1970-talet. Antalet dödsolyckor i trafiken i Finland sjönk från cirka 1 300 årligen till en fjärdedel. Även antalet olycksoffer med svåra hjärnskador och multihandikapp minskade drastiskt. Slätis införde nya behandlingsmetoder med extern fixation vid svåra bäcken- och extremitets-skador och startade samarbetet med plastikkirurger vid komplicerade öppna

frakturer. Han grundade Finlands endo-protresregister 1980. Vidare ledde han ett flertal kliniker i Finland, inhemska och utländska fackorganisationer samt flera vetenskapliga arbetsgrupper. Därtill handledde Slätis otaliga avhandlingar.

Musiken stod Slätis nära under hela livet. Redan under skoltiden spelade han andra fiol vid Vasa stadsorkester för att sedan fortsätta med spelandet under studietiden i Helsingfors. Slätis kombinerade kirurgyrket och bildkonsten: redan som ung tecknade han gärna och efter pensioneringen fördjupade han sig målmedvetet i målarkonsten. Hans arbeten visades på många utställningar och ett omfattande verk om hans bildkonst publicerades 2015. Både som läkare och bildkonstnär var handens skicklighet, harmoni och humanism kännetecknande för honom. Familjen låg Pelle nära om hjärtat. Hans älskade hustru Marjatta avled en dryg månad efter sin make och deras fyra barn samt fem barnbarn känner stor saknad. Som motvikt till det krävande arbetet fanns segelbåten, som enligt yngsta sonen alltid frambringade ett förnöjt leende när pappa Pelle höll i rorkulten.

Seppo Seitsalo
Pekka Paavolainen
Jan-Magnus Björkenheim
elever och kolleger

Foto: Gunnar Roos/Nya Åland.

Henrik Forsius
24.8.1921–27.2.2018

Finska Läkaresällskapets hedersledamot, professor Henrik Forsius, en föregångare inom oftalmogenetiken i Finland, Norden och internationellt, en vänlig hedersman, lämnade oss efter en akut infektion den 27 februari 2018.

Henrik Forsius föddes i Helsingfors den 24 augusti 1921 som det mellersta barnet i en läkarfamilj. Hans far var medicine licentiat Runar Forsius och hans mor Saima Forsius, född Granit. Runar Forsius verkade som distriktsläkare i Helsingfors. Till föräldrarnas närmaste umgängeskrets hörde många naturvetare, och Henrik växte följaktligen upp i ett hem präglad av en starkt naturvetenskaplig anda. I entomologkretsar var Runar Forsius internationellt känd för sin forskning om blad- eller sågsteklar (tentredinider).

När Henrik var 14 år gammal drabbades familjen av ett hårt slag. Fadern Runar avled efter en snabbt framskridande sjukdom och modern Saima blev ensamförsörjare för sina tre minderåriga barn.

Henrik tog studenten från Läroverket för Gossar och Flickor (Broban) år 1939. Hans håg stod till läkarbanan och han inledde sina medicinska studier vid Helsingfors universitet hösten 1939. Vinterkrigets utbrott den 30 november samma år förde med sig att Henrik avbröt sina studier; han deltog som skyddskårist under kriget. Under mellankrigstiden kunde han återuppta studierna, men när fortsättningskriget bröt ut i juni 1941 vidtog militärutbildning och i januari 1942 blev Henrik sänd till fronten där han hörde till manskapet i det legendariska IR (Infanteriregemente) 61. Med kortare avbrott för studier och tentamina kom Henrik att utföra krigstjänst under hela fortsättningskriget.

Henrik har berättat att han under en kommendering till ett krigssjukhus kom att tillbringa en tid på Ögonkliniken, som på grund av bombfaran var evakuerad till Vilppula i mellersta Finland. En dag satte assistentläkaren ett oftalmoskop i handen på honom. När synnerven med omgivande blodkärl dök upp i hans synfält fascinerades den unge medicine studeranden så starkt att upplevelsen

kom att bli avgörande för hans val av ett liv i oftalmologins tjänst.

Efter fredsslutet kunde Henrik Forsius äntligen fullfölja sina studier. Efter avlagd medicine licentiatexamen 1948 utbildade han sig till ögonläkare, först på Stengårds sjukhus med John G Lindberg som lärare och sedan på universitetskliniken, där Mauno Vannas var professor och överläkare. Specialist i oftalmologi blev Henrik 1952 och sin doktorsavhandling, om arcus senilis, försvarade han 1954. Efter specialistutbildningen verkade han först som biträdande lärare och senare som biträdande överläkare och tillförordnad professor vid Ögonkliniken. Han fortsatte flitigt med sitt vetenskapliga arbete och utnämndes 1962 till docent i oftalmiatrik.

På fritiden var Henrik Forsius en frisksportare av rang, som simmade och gymnastiserade regelbundet fram till sin död vid 96 års ålder. Det roddarlag han hörde till blev finska mästare i utriggad fyra år 1948 och var en hårsman från att ha fått representera Finland vid de olympiska spelen i London samma år.

Bland Henriks kurskamrater fanns hans blivande hustru Harriet Brunila, som hade tjänstgjort som krigsotta och som blev en av våra pionjärer inom barnpsykiatri. Henrik och Harriet har berättat om den törst efter kultur de kände efter åren vid fronten. Den försökte de släcka genom att regelbundet hålla litterära sammankomster och konst- och teateraftnar med de närmaste vännerna och kollegerna Märta Donner, Paul Kegel och Anders och Inga Munsterhjelm. En vacker dokumentation över vännernas samvaro under efterkrigsåren finns bevarad i två handskrivna häften.

Harriet och Henrik fick tre söner och tog hand om en flicka i släkten som sin fosterdotter.

År 1965 inleddes ett nytt skede i Henriks och familjens liv när han tillträdde professuren i oftalmologi vid det nygrundade universitetet i Uleåborg. Henrik såg som sina och universitetsklinikens viktigaste uppgifter att utbilda ögonläkare och utveckla behandlingen och vården av patienter med ögonsjukdomar i norra Finland. När Henrik avgick med pension

1986 hade antalet oftalmologer i norra Finland ökat markant. Den vetenskapliga verksamheten kom igång tidigt och accelererade ständigt.

Från och med 1963 förlade Henrik sin forskning till Folkhälsans genetiska institut, som verkade i nära gemenskap med det då likaledes lilla Medicinska forskningsinstitutet Minerva. Han och Aldur Eriksson, sedermera professor i medicinsk genetik i Amsterdam, turades om att vara chef för institutets populationsgenetiska avdelning och Henriks syster Margareta Damsten bidrog med genealogiska studier. Ännu länge efter sin pensionering fortsatte Henrik Forsius sina populationsgenetiska studier i nära samarbete med de långvariga vännerna och kollegerna Aldur Eriksson och Johan Fellman.

Genetisk fältforskning inledde Henrik redan 1959 på Kökar, dit Aldur Eriksson kallade honom för att han där hade träffat en familj med en ögonsjukdom som manifesterade sig i nattblindhet. Under de närmast följande åren karakteriserades sjukdomen ingående.

Fältforskningen fortsatte under Henriks Uleåborgsår i Sevettijärvi och Nellim i Lappland där han undersökte en annan isolerad grupp, nämligen skoltsamerna. Undersökningen kom att bli ett led i ett världsomfattande forskningsprogram, International Biological Programme/ Human Adaptability, vars bärande idé var att ta reda på hur människokroppen har anpassat sig till extrema förhållanden. Det mångdisciplinära projektet gjorde det möjligt för Henrik Forsius att utföra sammanlagt 22 oftalmologiska populationsundersökningar i 11 olika länder.

I fokus för hans intresse var hur klimatet och omgivningsfaktorer inverkar på ögonen och synen hos människor som lever under extrema förhållanden, såsom samojeder, inuiter, skoltsamer, olika finsk-ugriska folk i Ryssland och indianer på över 4 000 meters höjd i Sydamerika. Han intresserade sig både för genetikens och omgivningens inverkan på ögonen och för frågan om man kunde påvisa en eventuell genetisk anpassning till klimatet.

Henrik Forsius forskningsexpeditioner ledde honom till många av världens

hörn, däribland Åland, Österbotten, Lappland, norra Kanada, Alaska, Island, Sovjetunionen, Hawaii, Indien, Rwanda, Peru och Ecuador. I sitt arbetsrum hade han en världskarta där ett stort antal instuckna knappnålar visade den vida spridningen på de ställen där han hade gjort sina vetenskapliga strandhugg.

En av de centrala frågeställningarna i Henrik Forsius genetiska fältforskning var om det har skett en genetisk anpassning till klimatet. Studierna utfördes under en tid när många isolerade populationer fortfarande var rätt stationära; i våra dagar skulle liknande undersökningar vara betydligt svårare att genomföra. När det gäller de antropologiska och fysiologiska mättningsresultaten drar Henrik slutsatsen att den tid människan har bott i arktiska trakter och på hög höjd har varit för kort för att förändringar skulle kunna påvisas.

Henrik Forsius bidrog med inte mindre än tre ögonsjukdomar till den så kallade Perheentupas trappa, det vill säga förteckningen över sjukdomar som anses tillhöra det så kallade finländska sjukdomsarvet. Bland dem har han ingående beskrivit den recessivt nedärvda cornea plana och också rapporterat två domnanta former av sjukdomen. Bland de X-kromosomalt nedärvda sjukdomarna som har varit föremål för Henriks intresse märks juvenil X-kromosomal retinoschis, och koroideremi, som kom att bli ämnet för Eeva-Marja Sankilas doktorsavhandling. I början av innevarande år fick de första nordiska koroideremipatienterna genterapi i Helsingfors som en del av en internationell klinisk fas 3-studie.

Ett särskilt omnämmande förtjänar ”den åländska ögonsjukdomen” eller Forsius-Erikssons syndrom, en X-kromosomal ögonbottensjukdom som karakteriseras av myopi, astigmatism, ljusa ögonbottnar och foveal hypoplasi. Sjukdomen, som medför nedsatt syn, störning i uppfattningen av färger och nystagmus, upptäcktes av Henrik Forsius och Aldur Eriksson 1963.

Henrik Forsius valdes till ordförande för Finska Läkaresällskapet 1979 och kallades till hedersmedlem i Sällskapet 2003. Han var ordförande för Finlands ögonläkarförening 1964–1965 och 1972–

1973 och förärades hedersmedlemskap i föreningen 1981. Han kallades också till hedersmedlem av International Society of Geographical Ophthalmology. För sina förtjänster promoverades han 1973 till hedersdoktor vid Umeå universitet och sedan 1980 var han ledamot av Finska Vetenskaps-Societeten. Mellan 1981 och 1983 var han ordförande för Nordiska sekretariatet för arktisk medicinsk forskning. Han tilldelades flera internationella utmärkelser för sin vetenskapliga gärning, bland dem Elisabeth Cass pris 1988, Jack Hildes medalj och pris 1990 och KKK Lundsgaards medalj 1991.

På Finska Läkaresällskapet var Henrik och Harriet Forsius ofta sedda deltagare i möten och andra begivenheter, speciellt efter återflyttningen till Helsingfors 1986. Henrik besökte för sista gången ett möte på Sällskapet i november 2017 för att höra unga forskare presentera sina avhandlingsarbeten.

Henrik Forsius var med sin naturliga generositet en självklar centralgestalt inom sin släkt och samlade generationerna omkring sig närhelst det begav sig. Henrik var vänlig och positiv mot alla han mötte, ständigt beredd att se de ljusa sidorna i situationer, hos människor och i livet i stort. Han var försynt, strävsam, rättskaffens; en lågmäld gentleman av den gamla stammen och en akademisk forskarsjäl. Hemmen i Uleåborg och Munksnäs och sommarstället i Lojo var samlingspunkter för en vid krets av släktingar, grannar och vänner. Henrik och hans kloka, vittra och humoristiska hustru Harriet spred en trygg glädje omkring sig. Hos dem var det högt i tak. Sina unga kolleger stödde Henrik Forsius med genuin kollegialitet, och han delade frikostigt med sig av sin entusiasm och sina gedigna kunskaper. Han kommer att saknas av många kolleger och adepter. I kretsen av barn och barnbarn samt syst-rarna med barn, barnbarn och barnbarnsbarn efterlämnar han ett stort tomrum.

Carina Wallgren-Pettersson och Tom Pettersson

Vi tackar ögonläkare Eeva-Marja Sankila för kommentarer till manuskriptet.